

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

building
local
promise.

Razumkov
centre

ЗАЛУЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Грудень 2023

Ця аналітична доповідь була представлена Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст аналітичної доповіді є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

ЗАЛУЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Василь ЮРЧИШИН,
директор економічних і соціальних програм Центру Разумкова

Останніми роками глобальне міжнародне середовище набуває дедалі більше ризикових рис. Коронавірусна криза, російська агресія, напад хамасу, міграційні хвилі, цінові шоки на енергетичних і аграрних ринках, торговельні, фіскальні та боргові дисбаланси, суперечливість у намірах і діях головних світових акторів – утворюють складні ланцюги критичної політичної та економічної взаємозалежності між країнами, що дедалі більше перешкоджає виробленню спільних консолідуючих зусиль і дій, завдяки яким можна було б сподіватись на стійкий соціально-економічний розвиток країн світу.

Незаперечно, для прискороного економічного відновлення Україна, як і будь-яка інша країна, конче потребує інвестиційних ресурсів. У попередні десятиліття країна так і не спромоглася стати інвестиційно привабливою, і, більше того, відбувалося навіть вимивання національних капіталів (у т. ч. людського), яке прискорилось разом з розширенням російської агресії. Відтак, коли йдеться про повоєнне відновлення України, доречно визнати, що без міжнародних інвестицій завдання побудови нової цивілізованої країни відкладатимуться у неосяжне майбутнє.

Загалом, слід підкреслити, що іноземні інвестиції сьогодні стають вже не лише економічним фактором розвитку – дедалі більше вони набувають безпекового змісту. Більше того, найкращим захистом країни від зазіхань агресора стає саме прихід міжнародного інвестора – чим вищі обсяги залучення зовнішніх інвестицій, насамперед з розвинутих демократичних країн, тим у більшій безпеці проти незваного імперського агресора може почуватися країна. Тому й ставлення до залучення зовнішніх інвестицій все сильніше піддається коригуванню.

1. ІНВЕСТИЦІЇ ТА БЕЗПЕКА

Потреби України в інвестиційних ресурсах суттєво перевищують обсяги, які коли-небудь раніше приходили до країни і які країна спроможна була засвоїти. Попри складнощі відновлення, необхідною умовою економічного прискорення країни є значний приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які, з одного боку, мають одразу бути результативними та ефективними, з іншого – такими, які не викликають сумнівів у їх чистоті та надійності.

Поряд з цим, для України безпекові потреби набувають і набуватимуть дедалі ширших вимірів. Вимоги ж до раціональної і **результативної економічної політики** посилюються, оскільки зростає її **невід’ємність від національної безпеки**, тобто актуалізується вимога, щоб економічні здобутки вітчизняного та міжнародного бізнесу, як і їх виробнича та технологічна співпраця, не призвели

до погіршення стану і ризиків національної безпеки.

Вимоги до чистоти інвестицій не є зайвою пересторогою. «Традиційно» головною турботою урядів було створення умов для залучення іноземних інвесторів, у чому вбачалися (і часто справедливо) значні можливості прискорення економічного розвитку країни. Але з часом почали проявлятися і «побічні ефекти» широкого відкриття національних економік для іноземних інвесторів, оскільки, з одного боку, сподівання на позитивний вплив іноземних інвестицій на зростання не завжди виправдовувались, з іншого – частішали навіть негативні впливи у формі втрати конкурентних переваг національних компаній, а також проявлялися можливості посилення політичного тиску на національні уряди.

Як наслідок, дедалі більше країн запроваджували і запроваджують механізми,

спрямовані на забезпечення чистоти інвестиційних ресурсів, захисту економік країн від потенційно ризикових іноземних інвестицій, унеможливленню незаконного або недобросовісного їх використання іноземними державами. Доречно нагадати, що у березні 2019 р. країни ЄС ухвалили рішення про створення Механізму скринінгу іноземних інвестицій (EU Investment Screening Mechanism), який був запроваджений наприкінці 2020 р.¹ і яким, встановлюючи загальні правила перевірки інвестицій, дозволялося державам-членам самостійно визначати особливості і рівень їх застосування².

За допомогою такого інструмента всі держави-члени та Європейська комісія можуть перевіряти окремі ПІІ, а держави-члени зможуть ухвалювати обґрунтовані рішення щодо перевірки. Це, з одного боку, має сприяти безпеці національних економік країн-членів ЄС, з іншого – посилить можливості захисту колективної безпеки Євросоюзу загалом³. Зауважимо, хоча механізм спрямований на посилення контролю за зовнішніми інвестиціями загалом, однак переважно (і це не приховується) центром уваги є обмеження входження китайського бізнесу у європейські технологічні активи.

Додаткової актуальності подібні заходи набувають внаслідок російської агресії проти України, запровадження санкційних заходів проти агресора, а також невизначеністю подальших геополітичних процесів і подій, насамперед таких, які стосуються критичних і стратегічних ключових галузей (енергетика, космос, оборона), в яких створюються і в яких застосовуються передові технології, що й визначає конкурентоспроможність економіки країни.

Запровадження в ЄС таких механізмів, по-перше, означає, що Україна, як кандидат до вступу до ЄС, повинна буде також розробити

і впровадити аналогічні механізми (відповідними до вимог ЄС)⁴. По-друге, їх застосування в ЄС вже найближчим часом принесе користь і безпосередньо Україні, оскільки буде зрозумілою якість інвестицій, які надходять з Європи і які можуть надалі мати безпосередній вплив на українське інвестиційне середовище.

Зауважимо, що вимоги і потреби захисних і контролюючих заходів будуть лише посилюватися, оскільки сьогодні ризики «торговельних воєн» є реальністю, і навіть не виглядає перебільшенням, що такі «війни» можуть цілком перерости у збройні протистояння (ситуація навколо Тайваню лише це підтверджує). Це має відбуватись одночасно з тим, що країни повинні винаходити напрями економічної політики, обирати правильні шляхи серед низки пропонованих альтернатив і запроваджувати відповідні заходи для належного макроекономічного збалансування і прискорення інтеграційних процесів. Відмінності у пропозиціях співпраці між надійними і сумнівними партнерами далеко не завжди можуть бути прозорі і зрозумілі – на жаль, Україна вже неодноразово потерпала від «дружби навіки» північного сусіда.

Тому поряд з відкритістю країни до зовнішнього світу, до інтеграційного прискорення, як невід’ємної складової повоєнного відновлення, Україна має чітко визначатись у політичних та економічних намірах, враховуючи досвід тих партнерських країн, які вже мають виважену позицію у частині інвестиційного залучення і розширення.

Зрозуміло, розчищення вітчизняного інвестиційного середовища має починатись «з середини». По-перше, через скасування спеціальних пільг (фіскальних, адміністративних, у т. ч. на кшталт «інвестиційних нянь») і гарантування рівного доступу для вітчизняних та іноземних компаній як державної, так і приватної форми власності до всіх

¹ EU foreign investment screening mechanism becomes fully operational. – European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1867.

² Горюнов Д. та ін. Скринінг іноземних інвестицій в Україні. – FREEhost.UA, <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/Скринінг-іноземних-інвестицій.pdf>.

³ Report from the Commission to the European Parliament and the Council. – European Union, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2484a1ca-4e68-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en>.

⁴ На початку 2021 р. уряд України розробив і направив до Верховної Ради «Проект закону про здійснення іноземних інвестицій у суб’єкти господарювання, що мають стратегічне значення для національної безпеки України». Однак, у вересні (після розгляду у комітетат) законопроект було знято з розгляду. Надалі до питання не повертались.

інвестиційних проєктів, а також всіх ресурсів на відкритих ринкових умовах.

По-друге, встановленням критеріїв для визначення дружніх інвестицій. Так, до входження можуть допускатися інвестиції, походженням з юрисдикцій, які не мають статусу «податкових гаваней», або ж робляться компаніями лише з тих країн, які при голосуванні в ООН завжди підтримували українські позиції⁵. При цьому, **ні за яких умов не допускаються** інвестиції компаній, які потрапляли під санкції, запроваджені демократичними країнами проти агресора та тих, хто його підтримує чи допомагає порушувати санкційні режими. А тим більше, **жодних контактів з росією, а також тими, хто продовжує співпрацювати з агресором**. На кого ж має бути зорієнтована країна, яка повинна вирішувати завдання прискорення економічного відновлення разом з посиленням національної (політичної та економічної) безпеки?

2. ГЛОБАЛЬНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЗСУВИ

Останні півтора десятиліття характеризуються посиленням тенденції до нерівномірного економічного зростання, а відтак і перерозподілу вагомості найбільших економік у світовій. Звичайно, вказана нерівномірність не є новим явищем. Однак нинішні зсуви, по-перше, пов'язані з глобальними кризовими шоками, частота яких зростає (Глобальна фінансова криза 2008-2009 рр., боргова криза у ЄС 2012-2018 рр., коронавірусна пандемія 2020-2021 рр., російська агресія проти України та напад хамасу на Ізраїль 2022-2023 рр.). По-друге, посилюються глобальні впливи і прискорюється глобальний економічний перерозподіл (у попередні десятиліття конкурентна нерівномірність проявлялась у значно довші проміжки часу).

Тенденції. Зміни у структурі формування світової економіки проявляються у всіх

макроекономічних сферах і характеризуються підвищенням значимості двох найбільш могутніх країн – США і Китаю. У вказаних країнах, якщо на початку 2010-х рр. створювалося близько 32% світової доданої вартості, то сьогодні вже понад 43% і ця тенденція, вірогідно, продовжуватиметься стійкими темпами. Поряд з цим, частка економіки ЄС у виробленні світового ВВП з середини 1990-х рр. до початку 2020-х рр. знизилась на 10 процентних пунктів (п. п.), сьогодні складає лише близько 17% і має тенденцію до зниження (діаграма «Частка найбільших економік у світовій»⁶).

Більше того, прискорення диференціації відбувається не лише між глобальними економічними центрами чи угрупованнями, а й між країнами, які вважалося мають багато спільних рис, що забезпечуватиме їхню «синхронну» динаміку. Насамперед це стосується Європи, вирішальна роль якої у розвитку світової цивілізації ще з десятиліття тому вважалась безумовною.

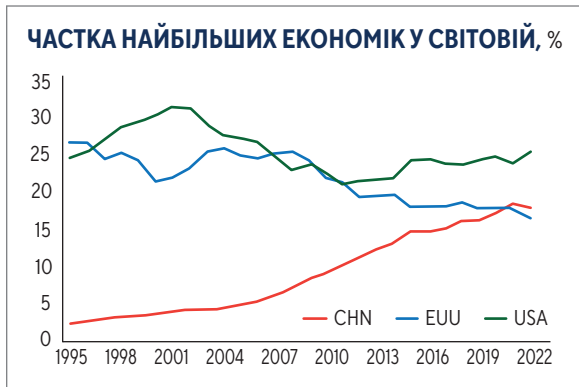
Так, на початку 2000-х рр. конкурували дві позиції стосовно процесів зближення «старих» і «нових» країн-членів ЄС. Позитивні очікування пов'язувались з тим, що у результаті перетікання капіталів, робочої сили та інших продуктивних сил відбуватиметься поступове зближення у рівнях добробуту в усіх країнах ЄС. Іншою («негативною») позицією була впевненість у тому, що диференціація в доходах між країнами поглиблюватиметься, причому не лише через збільшення «відриву» Західної Європи від Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), але й між розвинутими країнами, які (в таких умовах) втрачатимуть свій консолідований лідерський статус.

Слід визнати, що останнє підтвердилось раніше, ніж очікувалось, навіть для лідерських країн ЄС (Німеччини, Франції, Італії). Якщо до Глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр. простежувалось економічне зближення, то після неї темпи економічного зростання⁷,

⁵ Відтак, інвестиції країни, яка претендує на світове лідерство – Китаю, який, однак, не підтримує відповідні резолюції, не будуть допущеними для впровадження в Україні. – Докладніше див.: Російсько-український конфлікт: від повномасштабної війни до вирішення конфлікту і повоєнного відновлення. / Національна безпека і оборона, № 1-2 2023.

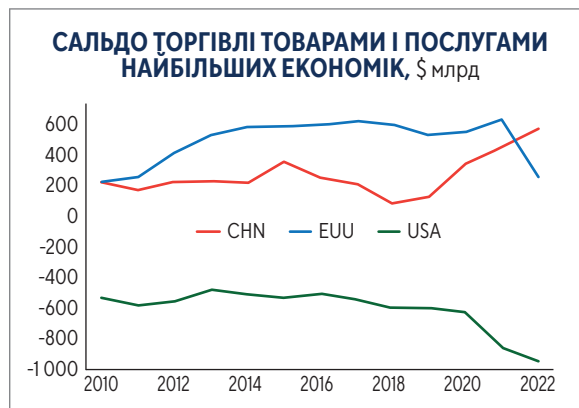
⁶ Тут і далі, якщо не вказано інше, для міжнародних порівнянь використані дані, наведені у World Bank Indicators – <https://data.worldbank.org/indicator/>. Також для позначення економік використовуються визнані трилітерні міжнародні скорочення: USA – США, EUU – Євросоюз, CHN – Китай, DEU – Німеччина та ін.

⁷ Вагомим чинником економічної диференціації у наступні роки стала боргова криза, яка по різному проявилась у ряді європейських країн.

а відтак і показники добробуту, вже демонструють помітну диференціацію – сьогодні ВВП на душу населення Німеччини перевищує майже у півтора раза відповідний показник Італії. Причому навіть не видно за рахунок яких джерел може започаткуватись процес зближення⁸.

Певним чином «дзеркальним» до розподілу світового ВВП є розподіл у зовнішньоторговельних потоках. США залишаються країною, яка найбільше поглинає товарів і послуг, що виробляються у світовій економіці загалом і країнах ЄС зокрема. Глобальні рахунки поточних операцій вказують на те, що дефіцит у торгівлі США фактично фінансується торговельними надлишками ЄС і Китаю (діаграма «Сальдо торгівлі товарами і послугами найбільших економік»).

Звернемо увагу на дві обставини. По-перше, у 2017-2019 рр. відбулося помітне скорочення експорту Китаю до США, що було зумовлено запровадженням протекціоністських заходів США. Такі заходи, хоча й викликали значну критику, у т. ч. у самих

США, дійсно стабілізували обсяг зовнішньоторговельного дефіциту США і зменшили торговельний надлишок Китаю, що, зважаючи на позитивну економічну динаміку, призвело навіть до зменшення дисбалансів як частки ВВП в обох країнах.

По-друге, у 2022 р. відбулося різке погіршення зовнішньоторговельного сальдо ЄС, насамперед пов'язаного з обвалом показників торгівлі товарами. Головні чинники обвалу пов'язані з російською агресією і російською гібридною енергетичною війною проти ЄС, яка спровокувала рекордну цінову інфляцію спочатку на енергетичних ринках Європи, а далі й інфляційний шок загалом, що вплинуло на конкурентоспроможність експорту. Водночас, зважаючи на запровадження санкційних обмежень на європейський експорт і продовження пост-коронавірусного замкнення Китаю, світовий попит на європейські товари суттєво знизився.

Стосовно ж світових потоків ПІІ, то вони останніми роками зазнають високої волатильності, що є відображенням ризиків і викликів сучасності, на які навіть провідні країни мають мало можливостей для швидкого реагування. Так, у 2022 р. глобальні потоки ПІІ хоча й перевищили \$1,7 трлн, однак це на 21% менше показника пост-коронавірусного 2021 р. (втім, на 46% більше, ніж у кризовий 2020 р.)⁹.

Зробимо загальне зауваження. У частині глобальних прямих інвестицій зміни у між-крайнової структурі менш помітні, ніж зміни у торговельній структурі, оскільки капітали менш чутливі до короткострокових економічних негараздів. Однак зміни двох останніх десятиріч засвідчують інвестиційне зміцнення двох найбільших країн – США і Китаю, і для більшості (висхідних) країн означає, що невдовзі багатьом потрібно буде зробити вибір про те, який капітал, який інвестор є більш корисним для національної економіки.

Спочатку звернемо увагу на динаміку прямих інвестицій, які спрямовуються за кордон (закордонні/outflows інвестиції), оскільки саме провідні інвестори формують світові

⁸ Докладніше див.: Реалістичність зменшення зовнішньоекономічних дисбалансів. – Центр Разумкова, <https://razumkov.org.ua/images/2023/06/2023-MATRA-I-KVARTAL-9.pdf>.

⁹ FDI in figures, April 2023. – OECD, <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/FDI-in-Figures-April-2023.pdf>.

впливи. Якщо ще на початку 2000-х рр. ЄС був незаперечним лідером у вивозі (експорті) прямих інвестицій, а експансія Китаю лише започатковувалась, то останніми роками частки США, ЄС і Китаю у загальносвітових обсягах практично зрівнялися (діаграма «Закордонні прямі інвестиції»).

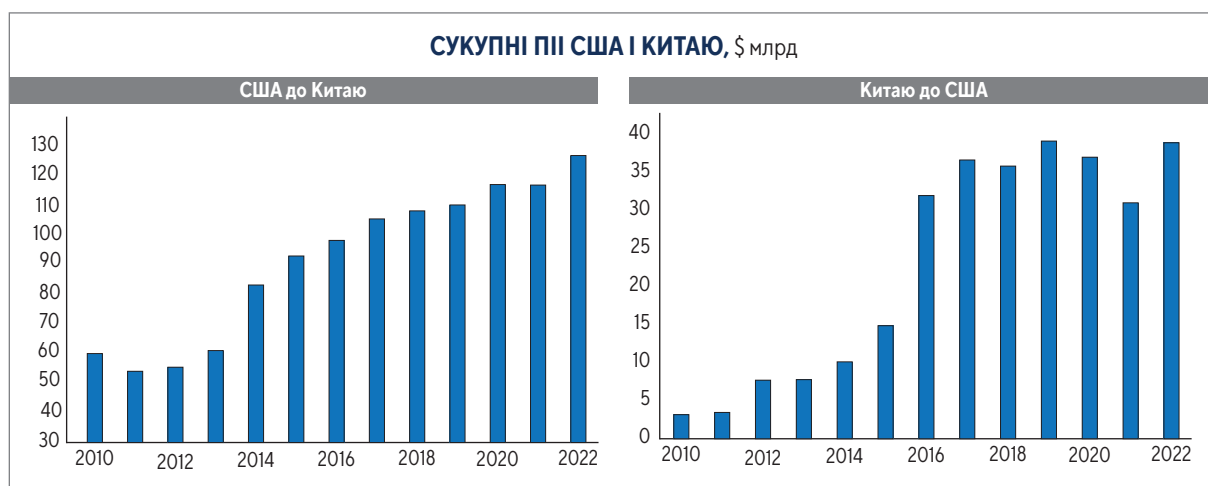
Зрозуміло, що найближчими роками **саме між вказаними країнами/союзами відбудеться конкурентне протистояння у пошуку сфер і об'єктів вкладання прямих інвестицій**. Причому це відбуватиметься не стільки задля пошуку прибутковості чи ренти, скільки забезпечення доступу до стратегічних ресурсів, а також перешкоди до ступу до таких ресурсів для опонентів. В таких умовах країни, до яких мають намір інвестувати світові компанії, можуть мати спокусу швидкого збагачення «завдяки» неконтрольованому відкриттю власних

ринків і допуску іноземних інвесторів до деяких національних стратегічних сфер діяльності.

Стосовно припливу (inflows) ПІІ, то економіки США і Китаю залишаються найбільш привабливими для міжнародних інвестицій. З початку 2010-х рр. обсяг введених ПІІ до США зріс більше, ніж удвічі, і навіть у коронавірусному році приплив залишався позитивним (діаграма «Сукупні ПІІ до США та їх зростання»).

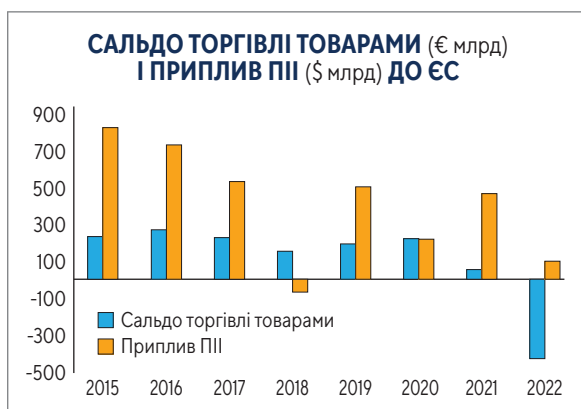
Звернемо увагу, інвестиції Китаю до США останніми роками припинили зростання, що зумовлено як посиленням («трампівського») протекціонізму і жорсткішого контролю у США потоків капіталів походженням з «недружніх» юрисдикцій, так і обмеженнями у самому Китаї вивозу капіталу (діаграма «Сукупні ПІІ США і Китаю»).

Європейські особливості. На жаль, слід констатувати, що європейська економіка поступово втрачає свої лідерські позиції у глобальному розподілі товарів і капіталів (у т. ч. інвестиційних). Так, якщо після коронавірусної кризи світові обсяги припливу ПІІ до країн світу відновились, то приплив до ЄС продовжив зменшуватись (діаграма «Приплив ПІІ до країн світу загалом та ЄС»). Стрімке підвищення енергетичних вартостей, інфляційні стрибки, депресивні прояви у сукупному попиті, поглиблення фіскальних дисбалансів сформували у Європі значні негативні очікування як домогосподарств, так і бізнесу, у т. ч. міжнародного, зокрема стосовно інвестиційних намірів¹⁰.

Більше того, зменшення попиту на європейські товари було взаємопов'язано із зменшенням припливу ПІІ до країн ЄС, а з тим і меншої спроможності компаній для ведення успішного бізнесу у Європі (діаграма «Сальдо торгівлі товарами і приплив ПІІ до ЄС»).

Ще одним чинником послаблення інвестиційної привабливості європейських ринків є погіршення фіскальних балансів навіть у тих країнах, які традиційно мали достатньо збалансовані позиції державних фінансів. Так, якщо упродовж 2015-2019 рр. у Німеччині спостерігалось позитивне сальдо консолідованого бюджету на рівні 1-1,9% ВВП, то у 2020-2023 рр. щорічний дефіцит складав 3,0-4,3% ВВП. А у євросоні загалом у той же період дефіцит зріс з помірних 0,4-1,9% до рівня, який суттєво порушує Копенгагенські критерії – 4-7% ВВП.

Інвестиційні зміни та їх очікування у 2023 р. Початок 2023 р., здавалося мав би заспокоїти глобальні ризики, пов'язані з ціновими шоками на зернових та енергетичних ринках. Хоча війна в Україні продовжувалась, однак партнерська допомога вже була налагоджена (попри незадоволення деяких країн) і систематизовано продовжувалась. Вогнище навколо Тайваню вдалося послабити, що суттєво зменшило безпекові ризики, а з тим дозволяло партнерським країнам сміливіше допомагати Україні.

Однак, нові ризики і виклики не забарилися, у т. ч. внаслідок розгортання військових дій – до війни в Україні додався напад хамасу на Ізраїль, що суттєво послабило можливості взаєморозуміння найвпливовіших політичних та економічних країн. Більше того, у 2023 р. не вдалося відновити стійке економічне відновлення практично у жодній країні світу, хоча окремі позитивні процеси все ж почали проявлятися (таблиця «Темпи економічного зростання найбільших економік у 2023 р.»¹¹).

ТЕМПИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НАЙБІЛЬШИХ ЕКОНОМІК У 2023 р., % у річному вимірі (попередні оцінки)

	I кв.	II кв.	III кв.
США	2,2	2,1	4,9
ЄС	0,0	0,2	-0,1
Китай	2,3	0,5	1,3

Так, економіка США у III кв. 2023 р. зросла на 4,9% (у річному обчисленні), що є найбільшим показником за два роки, зокрема, завдяки зростанню споживчих витрат, чому

¹⁰ Investment Report 2022/2023: Resilience and renewal in Europe. – European Investment Bank, <https://www.eib.org/en/publications/20220211-investment-report-2022>.

¹¹ Tradingeconomics. – <https://tradingeconomics.com/indicators>.

сприяло розширення житлово-комунальних послуг, охорони здоров'я, фінансових послуг та страхування та ін.

Китайська економіка зросла на 1,3%, що мало значний політичний та психологічний позитивний ефект після ледь не нульового показника зростання у попередньому кварталі. Значною мірою це було зумовлено продовженням монетарного посткоронавірусного стимулювання, зокрема зниженням базових процентних ставок і наповненням ринку ліквідністю.

Глобальні потоки ПІІ у 2023 р. знову виявилися вкрай нестійкими. Так, ПІІ у І п/р склали \$727 млрд, однак слід врахувати дві обставини. По-перше, значна частина приросту ПІІ припала на І кв., а у ІІ кв. глобальні потоки ПІІ скоротилися на 44%¹². По-друге, показник ПІІ у І п/р 2023 р. залишався на 30% нижчими ніж рівень, зафіксований у першій половині 2022 р.

У 2023 р. продовжилась негативна тенденція (яка започаткувалась у другій половині 2022 р.) падіння обсягів укладання інвестиційних угод, у т. ч. у Євросоюзі¹³, що стало наслідком уповільнення економічного зростання та зростання вартості фінансування через підвищення відсоткових ставок, чим головні центральні банки намагалися стримати інфляцію. Відтак, ризики попереднього року – інфляційні тенденції, спровоковані агресивною війною Росії проти України (посилені нападом хамасу) і пов'язаний з цим тиск на ціни на енергоносії та сировинні товари, загальні збої в ланцюжках поставок – не сприяли готовності інвесторів (які очікували на більш сприятливі умови) відновлювати економічну та інвестиційну активність.

На жаль, є підстави стверджувати, що **пом'якшення глобального інвестиційного порядку навряд чи варто очікувати у 2024 р.** А відтак, саме **у такому ризиковому середовищі Україні належить започаткувати процеси відновлення країни.** Зрозуміло, що

зниженням інвестиційної активності Західних країн не забариться скористатись Китай, який після 3 років коронавірусного «стримування» намагатиметься надолужити недоотримані вигоди.

3. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ГАЛЬМУВАННЯ У ЄВРОПІ

Гальмування економічної динаміки розвинутих європейських країн, які упродовж останніх десятиліть виконували роль світових центрів поглинання товарів і послуг, а з тим і підтримки стійкої глобальної економічної динаміки, спонукає багато країн-партнерів, а також конкурентів до пошуку нових торговельних ніш і напрямів зовнішньоекономічної політики. Повною мірою це стосується, з одного боку, висхідних країн ЄС, точніше країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), макроекономічні фундаментальні показники яких виглядають значно краще, порівняно з відповідними показниками «старих» країн ЄС. З іншого – визнаного економічного лідера сучасності – Китаю, який шукає нові можливості утвердження на європейських ринках. У такому випадку Китай як азійський лідер перебирав би на себе (і бажану для нього) частину європейського успіху (якби такий стався), особливо стосовно прискорення розвитку країн ЦСЄ¹⁴.

Важливим для розширення економічних контактів є те, що сукупні обсяги прямих інвестицій ЄС до Китаю і Китаю до ЄС відрізняються лише незначним чином. Так за останні 20 років ЄС інвестував до Китаю понад €140 млрд, Китай до ЄС – майже €120 млрд. Однак слід мати на увазі, що китайські інвестиції активно зростали саме в останнє десятиріччя, в той час, як для європейських (саме в останні роки) спостерігається інвестиційне звуження (таблиця «Експорт ПІІ ЄС до Китаю»). Тобто інтенсивність припливу китайських інвестицій до Європи є значно вищою, попри те, що ця інтенсивність також дещо знизилася, внаслідок коронавірусу і війни в Україні.

¹² FDI in Figures, October 2023. – Studocu, <https://www.studocu.com/vn/document/truong-dai-hoc-kinh-te-thanh-pho-ho-chi-minh/japanese/fdi-in-figures-october-2023/75337604>.

¹³ Report from the Commission to the European Parliament and the Council. – European Union, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2484a1ca-4e68-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en>.

¹⁴ Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. – Центр Разумкова, https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_global_trends.pdf.

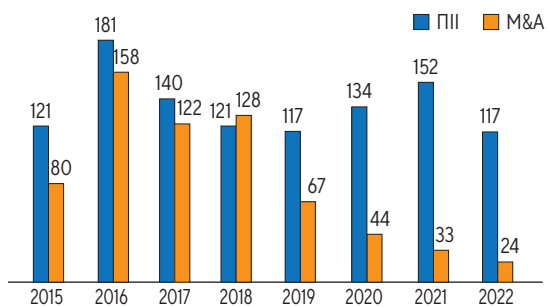
Експорт ПІІ ЄС до Китаю, \$ млрд				
2017	2018	2019	2020	2021
8,3	10,4	7,3	5,7	5,1

Зазначимо, що зміни торкнулися і характеру китайських інвестицій в Європі¹⁵. З початку 2000-х років домінували злиття та поглинання, тобто китайський бізнес віддавав перевагу проектам, які вже мають надійну історію всередині Євросоюзу. Сьогодні Китай намагається формувати т. зв. ініціативи (глобальні або регіональні проекти в окремих сферах), і вже до яких залучати широке коло країн-союзників. Поряд з цим війна в Україні та розширення правил для моніторингу та контролю (зокрема screening) китайських інвестицій у ЄС та Великій Британії помітно обмежують «апетити» Китаю до входження в економічний простір ЄС.

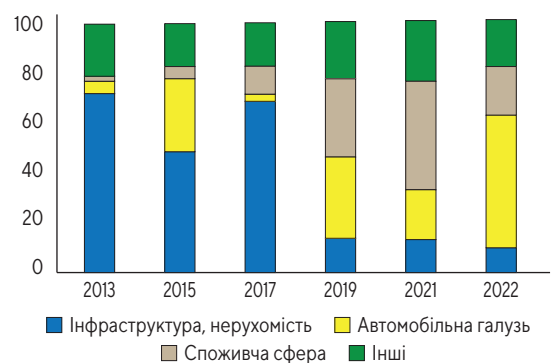
Підкреслимо, саме низка зовнішніх і внутрішніх факторів – від політики Китаю щодо нульового Covid до зростання глобальних ризиків після вторгнення росії в Україну – створили суттєві обмеження для китайських інвесторів у всьому світі (діаграма «Прямі інвестиції та злиття і поглинання...»). Що ж стосується Європи, то у 2022 р. ПІІ Китаю до ЄС, як вказувалось, впали до найнижчого за десятиліття рівня – на 22% порівняно з 2021 р. і склали €7,9 млрд, а основним чинником такого скорочення стала низька активність у сфері злиттів і поглинань (а також посилення жорсткості скринінгу китайських інвестицій). Насамперед тих сфер і галузей, які належать до стратегічних активів, у першу чергу компаній які виробляють напівпровідники і створюють на їх основі новітні розробки, а також проекти, пов'язані з об'єктами критичної інфраструктури (діаграма «Спрямованість китайських інвестицій»)¹⁶.

Одним з вагомих економічних чинників послаблення привабливості китайських інвестицій для європейців стали «посередні»

ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ КИТАЙСЬКИХ КОМПАНІЙ (M&A) ЗА КОРДОНОМ, \$ млрд

СПРЯМОВАНІСТЬ КИТАЙСЬКИХ ІНВЕСТИЦІЙ, % загального

(далекі від очікуваних) результати реалізації широко агітованої ініціативи «16+1» по активній участі китайських компаній у формуванні та модернізації транспортної інфраструктури у країнах ЦСЄ. Видимим же результатом стало те, що у європейських країн помітно «просіли» торговельні баланси з Китаєм. Очікування ж, що імпорт супроводжуватиметься взаємними ПІІ, а також збільшенням експорту не виправдалися, що стало одним з чинників розчарованості країн ЦСЄ стосовно участі у «16+1» і що не могло не вплинути на ЄС в цілому¹⁷.

На додаток до економічних, дедалі частіше виникали суперечності між ЄС і Китаєм в інших площинах – політичній, дипломатичній, гуманітарній, що формувало загалом прохолодну атмосферу у відносинах¹⁸. Чи не

¹⁵ Manca G. Chinese Investment in Europe Is Changing. – DIPLOMAT, <https://thediplomat.com/2023/06/chinese-investment-in-europe-is-changing/>.

¹⁶ Kratz A., et al. Chinese FDI in Europe: 2022 Update. – Rhodium Group, <https://rhg.com/research/chinese-fdi-in-europe-2022-update/>.

¹⁷ Див., зокрема: Le Corre P. Chinese Investments in European Countries: Experiences and Lessons for the «Belt and Road» Initiative. – <https://carnegieendowment.org/files/RethinkingtheSilkRoad.pdf>.

Knoerich J., et al. Chinese Foreign Direct Investment in the EU. – <https://www.cesifo.org/DocDL/CESifo-Forum-2018-4-knoerich-miedtank-chinese-FDI-december.pdf>, де можна знайти посилання на інші публікації з такої проблематики.

¹⁸ Shifting EU-China relations. – China Briefing, <https://www.china-briefing.com/news/european-investment-in-china-prospects-for-2023/>.

вирішальну «дисбалансуючу» роль зіграла позиція Китаю стосовно війни в Україні, до якої Китай поставився «нейтрально» у той час як всі демократичні європейські країни однозначно засудили агресію і виявили значиму підтримку Україні.

Звичайно, війна в Україні та розширення регулювання для моніторингу та контролю китайських інвестицій у ЄС та Великій Британії спричинили додаткові обмеження для входження китайських інвестицій до Європи (наміри, які залишаються пріоритетними). І також зрозуміло, що **Китай прагнути надолужити недоотримані вигоди від ПІІ у Європі**. Оскільки настороженість європейців легко не розвіється, то китайські компанії вишукуватимуть «альтернативні» шляхи до входження.

І для цього чи не найкраще може підійти Україна. Можливо прозвучить занадто оптимістично, однак повоєнна Україна (як і у період протидії російській навалі) може відіграти консолідуючу роль для Євросоюзу. Країну, з одного боку, може очікувати інвестиційний бум у разі відносно швидкого вигнання російських окупантів і успішного початку відновлення країни. З іншого – країна робить послідовні кроки у напрямі повноправного членства у ЄС. Тобто, у контексті європейського виміру повоєнні потреби України можуть сформувати значний попит на товари, послуги, капітали, що надасть європейській економіці додаткові стимули для економічного прискорення. Китайський же вимір базується на тому, що тепер вже Україна зможе виконувати роль плацдарму (як раніше країни ЦСЄ) для нової хвилі китайських інвестицій в економічне середовище ЄС.

В таких умовах розгортання конкуренції за входження в інвестиційний простір України, рішення у сфері економічної політики можуть бути як позитивні (і сприяти відновленню країни та її наближенні до демократичних країн), так і помилкові (і віддаляти від європейського вибору).

4. ЯКІ ІНВЕСТИЦІЇ ПОТРІБНІ УКРАЇНІ?

Для малих відкритих економік, до яких належить і Україна, прискорений економічний розвиток, в умовах низького внутрішнього попиту і низької купівельної спроможності населення можливий за рахунок виходу

на зовнішні ринки, посилення експортної спроможності вітчизняних виробництв та їх інтеграції до утворених мереж з більшою складовою доданої вартості. Тобто йдеться не стільки про наявні можливості розширення експорту товарів і послуг, скільки розширення конкурентного експортного потенціалу, у т. ч. за рахунок інвестиційного розширення на зовнішні ринки і входження в інвестиційні середовища інших (динамічних) країн.

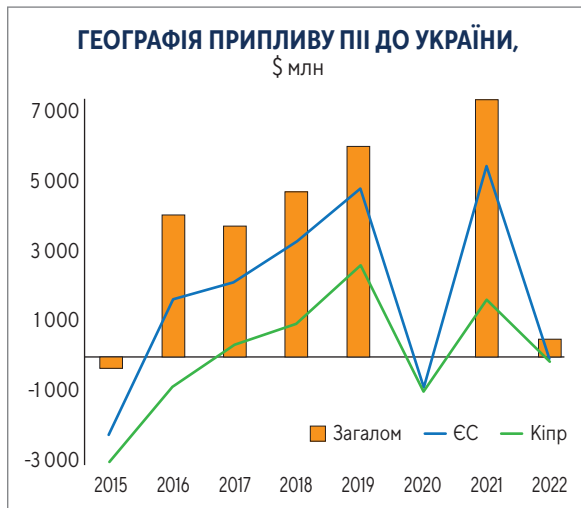
Звідки приходять ПІІ до України? Як вказувалося, Україна за роки незалежності не спромоглася стати інвестиційно привабливою, і у глобальних потоках ПІІ місце країни залишається практично непомітним. Зокрема, останніми роками Україна поглинає лише менше 1% глобальних ПІІ.

Між тим, хоча кожна внутрішня і зовнішня кризова хвиля призводила як до загальних втрат економіки країни, так і до помітного зменшення обсягів припливу ПІІ, однак євроінтеграційні кроки все ж призводили до поступового нарощування обсягів ПІІ, які надходять до України. Причому головним зовнішнім інвестором виступають країни ЄС, на які щорічно припадає 60–80% загальних обсягів припливу ПІІ (діаграма «*Географія припливу ПІІ до України*»).

Звичайно, слід згадати про особливість розподілу ПІІ за країнами. Головним інвестором України виступав Кіпр, який довгий час мав пільгове оподаткування запасів іноземних капіталів. Втім у дійсності «кіпрські інвестиції» у своїй більшості були російські та українські капітали, які раніше були виведені, а вже з Кіпру повертались під захистом статусу міжнародних ПІІ. Останніми роками Кіпр втратив свою офшорну юрисдикцію, а відтак зменшились відповідні надходження ПІІ до України.

Оскільки, як вказувалося, економічне пожвавлення у ЄС поки відкладається, то, вірогідно, європейські інвестори можуть не поспішати до України (навіть якщо відбуватиметься звільнення країни від окупантів). Це вельми неприємний сценарій, оскільки українська ніша ПІІ може виявитися не заповненою надійним інвестором.

Що ж з іншими провідними глобальними інвесторами? Як для США, так і для Китаю Україна залишається непомітною. Так,

у загальних ПІІ, що надходили до України за десятиріччя, частка інвестицій із США складає 2-5%, а з Китаю (який серед країн був найбільшим торговельним партнером) – менше 1%.

Зважаючи на нинішні глобальні політичні та економічні тенденції, є підстави стверджувати, що економічна (у т. ч. інвестиційна) **активність Китаю довкола України поживалюватиметься**, особливо у випадку звільнення території країни від загарбника і потреб прискореного відновлення вітчизняної економіки. Наскільки така активність Китаю є бажаним сценарієм для України?

Зазначимо, Україна піддана суттєвим зовнішнім ризикам, що, з одного боку, обмежує спроможність для прискореного розвитку, з іншого – створює пастки та ілюзії швидкого зростання за рахунок «тимчасової» прив'язки (і економічної залежності) до «динамічного економічного простору».

Такі суспільно-політичні ілюзії є благодатним базисом того, що потребами України можуть скористатись ті зовнішні інвестори, які мають «добру» практику використання економічного партнера, який знаходиться у скруті. Завданням же України є і має залишатися збереження співпраці з партнерськими демократичними країнами, завдяки яким країна вистояла і зможе закріпити вже досягнуті вигоди у світовій економіці, а також

спромогтися увійти у нові конкурентні ніші. Однак водночас обережна увага до країн, кроки яких у попередні роки не були виважені і партнерські, не має послаблюватись. Серед таких країн виокремлюється Китай, який не приховує інтересу до окремих виробничих сфер України.

Виокремимо окремі стратегічні для України ніші, куди, на наш погляд, допуск можливий для інвесторів лише з тих країн, які довели свої партнерські декларації реальними діями на підтримку України.

Аграрна ніша. Останнім часом значне занепокоєння (яке посилилось після російського вторгнення) у світі пов'язувалося з продовольчою безпекою, можливим виникненням дефіциту продуктів харчування чи високим подорожчанням їх (продуктів) вартості, що також зумовлене російською агресією. У світі зростатиме попит на продукти харчування і товари, які мають використання у харчовій галузі. А основою таких товарів є зернові культури, товару, яким, з одного боку, значною мірою визначається рівень національної продовольчої безпеки, з іншого – місце країни у міжнародних поставках, тобто частки експорту країни у світовому експорті¹⁹. Відтак, стратегічним напрямом для України є і залишатиметься сільськогосподарське виробництво і харчова промисловість.

У попередні роки Україна досить міцно закріпилась у лідерській групі світових країн-експортерів зернових, зокрема пшениці²⁰. Хоча війна і вплинула на вітчизняні можливості експорту пшениці (частка України у загальносвітовому експорті знизилась з 9-11% до 7-9%), однак є підстави стверджувати, що країна спроможна наростити поставки на міжнародні ринки тільки-но воєнна ситуація нормалізується²¹. Однак, звичайно, слід мати на увазі, що світовою тенденцією дедалі більше стає якість, екологічність і безпека продуктів харчування, що вимагає від країни швидких технологічних та інституційних трансформацій.

Чи принесуть такі трансформації китайські інвестори? Підстави до сумнівів пов'язані

¹⁹ Grain: World Market and Trade. – Foreign Agricultural Service, <https://www.fas.usda.gov/data/grain-world-markets-and-trade>.

²⁰ Wheat Exports by Country. – World's Top Exports, <https://www.worldstopexports.com/wheat-exports-country/>.

²¹ Тут йдеться лише про пшеницю і кукурудзу. Однак, Україна є великим експортером також соняшника, олії та ін.

з тим, що найвірогідніше їх цікавитиме обсяг виробництва, тобто інтенсивні технології творення маси (у т. ч. через застосування ГМО). Навряд чи це принесе користь населенню України, а тим більше наступним поколінням. Більше того, якщо ситуація з інвестиціями в аграрний сектор України набуде небажаного «присмаку», це взагалі може зашкодити тій привабливій ніші на світових ринках, які Україна вже завоювала.

Доречно нагадати, що найбільшими у світі виробниками пшениці є Китай та Індія. Однак ці країни не є експортерами, оскільки споживають на рівні (а то й більше), ніж обсяг власного виробництва, тобто є чистими імпортерами. Покращення добробуту у цих країнах означатиме зростання попиту на продовольчі товари, де Україна має виважену нішу.

Подібна ситуація з виробництвом та експортом кукурудзи. Вирощуючи 3–4% світового виробництва кукурудзи, Україна на світових експортних ринках посідає одне з провідних місць, поставляючи 13–16% світових експортних обсягів. Як і стосовно пшениці, найбільшим у світі виробником кукурудзи є Китай, однак так само практично весь вирощений товар йде на внутрішні потреби. Тому Китай є залежним від зовнішніх поставок (значною мірою з України).

Не викликає сумніву, Китай намагатиметься мінімізувати подібний дисбаланс, а надалі й активно увійти у вітчизняні аграрні активи, щоб посилити власні глобальні позиції у аграрному секторі та у сфері продовольчої безпеки.

Україна вже володіє значним потенціалом виробництва і експорту сільськогосподарської продукції, яка користується стійким і значним попитом у всьому світі. Збереження і примноження логістичних послуг (особливо в умовах морської блокади), пов'язаних з сільськогосподарським виробництвом і харчовою галуззю – принципове завдання, яке зможе надати ресурси для відбудови країни вже у відносно короткостроковій перспективі. Однак це завдання спрямоване саме

на євроінтеграційний вимір і навряд чи може означати стимулювання залучення китайського бізнесу, навіть у декларованих вельми привабливих фінансових умовах.

Загалом, практика інвестування Китаю у висхідні країни засвідчує наявність негативних наслідків. Зокрема, йдеться про те, що інвестиційні (кредитні) угоди з Китаєм часто побудовані на непублічних домовленостях між посадовцями двох країн, **можуть мати приховані умови**, як економічні, так і політичні. В технологічній та інноваційній частині Китай часто включає у контракти умови передачі інтелектуальної власності або навіть перенесення важливого виробництва до Китаю.

Водночас також такого сорту угоди можуть мати негативний вплив на ринки праці приймаючої країни, оскільки в інвестиційних договорах зазвичай фігурують вимоги залучення китайських (а не місцевих чи національних) підрядників, китайського обладнання та робочої сили.

Інфраструктурна ніша. Стосовно ж інвестиційного українсько-китайського досвіду у сфері інфраструктурних проєктів, то він є не вельми оптимістичний. Так, одним з перших великих інвестиційних проєктів Китаю в Україні мав стати «Повітряний експрес» (2013 р.), який передбачав організацію залізничного сполучення між Києвом і аеропортом «Бориспіль».

Однак реалізація проєкту закінчилася, не встигнувши початись, оскільки (за офіційною версією) економічна доцільність не була належно обґрунтована. І хоча українська і китайська сторони запевняли у взаєморозумінні і навіть публічно обговорювали переспрямування запланованих коштів на інші проєкти²², однак невдовзі такі наміри забулись.

У 2016 р. був ще утаємничений епізод з українсько-китайською угодою про спільне серійне виробництво Ан-225 «Мрія» (причому у Китаї). Однак після ряду роз'яснень і спростувань, ця ініціатива, як і попередня, так і не отримала свого розвитку.

²² Китайські гроші для «Повітряного експреса» направлять на інший проєкт, - МІУ. – РБК-Україна, <https://www.rbc.ua/ukr/news/kitayskie-dengi-vozdushnogo-ekspresa-napravyat-1434464333.html>.

Сумнівним виявився присмак поставок китайської вакцини від коронавірусу, яка (вакцина) декларувалося стане прикладом «суспільного блага, доступного для всіх». Натомість Китай майже відкрито пов'язував поставки вакцини з політичними вимогами²³. Певним чином скандальним став епізод з відкликанням Україною підпису під спільним листом-протестом проти переслідування окремих національних меншин в Китаї.

Практично в Україні вдалося реалізувати лише кілька незначних китайських інвестиційних угод – зокрема, купівлею китайською компанією CNBM сонячних електростанцій групи Active Solar (2016 р.), а також придбанням компанією COFCO (2015 р.) низки активів, які займаються логістикою сільсько-господарської продукції.

Здається, «ренесанс» китайських інвестицій в Україні мав відбутися у 2021 р. Спочатку низка українських провладних політиків оголосили про те, що Україні варто переймати досвід Китаю та його компартії зокрема. Це відверто прозвучало на тлі гальмування процесів реформувань і погіршення відносин України з МВФ.

У червні перший «регулярний» потяг з Китаю прибув до Одеського контейнерного терміналу міжнародної логістичної компанії DP World. Його маршрут перетинав Монголію та Росію, тому й не дивно, що вже незабаром про нього всі забули.

Важливою могла б стати Інфраструктурна угода з Китаєм²⁴, підписана урядами двох країн 30 червня 2021 р., про що українська влада повідомила лише за тиждень, що одразу сформувало підозру у непрозорості і утаємниченні важливих положень угоди. У будь-якому випадку положення угоди так

і не мали можливості бути перевіреними на практиці. Хоча не виключено, що до неї будуть повертатись певні політичні та бізнес-кола у період повоєнного відновлення.

Ніша стратегічної сировини. Розвиток сучасної інфраструктури дедалі сильніше пов'язується з видобуванням, обробкою, транспортуванням стратегічних сировинних (зокрема, рідкоземельних) матеріалів. Водночас рідкоземельна сировина має стратегічне значення для виробництва енергетичних батарей, напівпровідників, штучного інтелекту та ін. Тому забезпеченням гарантованого доступу до стратегічної сировини сьогодні переймаються уряди більшості країн.

Так, у листопаді 2023 р. Рада ЄС та Європейський парламент досягли згоди стосовно регламенту, що встановлює рамки для забезпечення безпечного та сталого постачання критично важливої сировини, що уточнює положення раніше ухваленого Закону про критичну сировину. Очікується, що реалізація його положень зробить ЄС більш конкурентоспроможним і незалежним від зовнішніх негараздів²⁵.

Важливою складовою є те, що в угоді особливо увага приділена довготерміновому партнерству з т. зв третіми країнами і стосується як безпосередньо видобуванню і виробництву критичних сировинних матеріалів, так і передачі новітніх знань і технологій, а також підготовці кваліфікованих спеціалістів.

Важливо зазначити, що у цьому контексті Україна намагається слідувати європейським інститутам. Так, за експертної допомоги західних партнерів вже напрацьовується новий проєкт Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами

²³ Так, 22 червня 2021 р. Україна разом із ще 43-ма країнами поставила свій підпис під багатосторонньою заявою у Раді з прав людини ООН у Женеві про становище з правами людини в Сінцзян-Уйгурському автономному районі Китаю. Але вже 24 червня відкликала його, що експертами пов'язувалося можливим припиненням поставок антикоронавірусної вакцини китайського виробництва.

²⁴ Україна та Китай підписали угоду про співпрацю у галузі будівництва інфраструктури. – Урядовий портал, <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-ta-kitaj-pidpisali-ugodu-pro-spivpracyu-u-galuzi-budivnictva-infrastrukturi>.

²⁵ Council and Parliament strike provisional deal to reinforce the supply of critical raw materials. – European Council, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/11/13/council-and-parliament-strike-provisional-deal-to-reinforce-the-supply-of-critical-raw-materials/>.

²⁶ Новий закон про держконтроль за міжнародними передачами стратегічних товарів має бути максимально інтегрованим в законодавство ЄС. – Урядовий портал, <https://www.kmu.gov.ua/news/noviy-zakon-pro-derzhkontrol-za-mizhnarodnyumy-peredachamy-stratehichnykh-tovariv-maie-but-y-maksymalno-intehrovanyum-v-zakonodavstvo-ies-ihor-fomenko>.

стратегічних товарів»²⁶, який буде максимально інтегрований в законодавство ЄС. Водночас положення нового закону дозволять зберегти прийнятний баланс національних інтересів та інтересів бізнесу з міжнародними вимогами.

Ніша інформаційно-комунікаційних послуг. Єдиний із секторів вітчизняної економіки, який упродовж російської агресії зберіг позитивну динаміку, завдяки своїй мобільності та адаптивності, є сектор інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Українські комп'ютерники вже включені до міжнародних мереж, тому їй не дивно, що навіть у 2022 р. зростання сектору становило 5,8%²⁷, у т. ч. завдяки належній експортній спроможності. Основними імпортерами таких послуг є США і Велика Британія, до яких надходить близько половини всього експорту ІКТ-послуг України, а практично вся решта послуг спрямовується до Канади і країн ЄС. Тобто український ІКТ-сектор вже чітко зорієнтований на співпрацю з розвинутих країнами.

Це ж засвідчує релокація вітчизняних ІКТ-компаній. Так, у межах країни та за кордон перемістилися близько 70% компаній, причому за кордон – переважно в ті країни, де вже були раніше відкриті офіси чи представництва, зокрема до Польщі – 49 компаній, Німеччини – 24, а також Іспанії, Румунії, США, Канади. Тобто поки не видно підстав хвилюватися про те, що вітчизняні ІКТ-компанії зможуть потрапити під недобросовісний вплив інвесторів, які належать до недружніх країн.

Втім, слід мати на увазі і ризики, які, хоча не виглядають високими, однак можуть небажано проявитись. Йдеться про те, що спочатку коронавірусна криза, а потім війна все ж призвели до скорочення попиту на спеціалістів (діючі компанії намагалися зберегти персонал, проте нових вакансій з'являлося менше, ніж випускників відповідних вишів).

Тому у «надлишку» нових спеціалістів може виникнути спокуса бути залученими

до китайських проєктів, які намагатимуться увійти до сфери ІКТ-послуг України. А це вже може мати довгострокові негативні наслідки і для комп'ютерної безпеки країни.

Напрями інвестиційного зміцнення. Незважаючи на величезні втрати війни, Україна зберігає шанс через подальше відкриття внутрішнього ринку для інвестицій, що дозволить не лише модернізувати і осучаснити вітчизняні збройні сили, а й прискорити інтеграцію до європейського економічного простору, знайти гідні ніші у світовому розподілі праці, що водночас супроводжуватиметься подальшим інституційним зміцненням партнерської взаємодії з демократичними країнами.

Хоча країна потребуватиме значних інвестиційних і фінансових ресурсів, однак водночас має продемонструвати розбірливість і виваженість у виборі партнерів. США, Канада, Велика Британія та країни ЄС послідовно запроваджують механізми контролю надійності інвесторів та інвестицій, базуючись на міцній інституційній основі. Висхідні ж країни (у т. ч. Україна) мають доволі обережно та уважно запроваджувати механізми скринінгу, щоб, з одного боку, не відлякувати потенційних інвесторів надмірною складністю процедур, з іншого – не допустити корупційних лазівок для входження у вітчизняне економічне середовище інвесторів, які (з точки зору інтересів України) переслідують сумнівні цілі.

Насправді ж скринінг іноземних інвестицій в Україні може виявитися доволі простим. У стратегічні сфери, насамперед ті, які **пов'язані безпосередньо чи навіть опосередковано з оборонними виробництвами, доступом до стратегічних сировинних матеріалів або ж виробництвом товарів «подвійного призначення», зокрема інформаційно-телекомунікаційних технологій, можуть допускатись лише компанії з партнерських країн** (які вже зарекомендували себе як надійні партнери), а самі виробництва мають бути узгоджені із стандартами НАТО.

²⁷ Ринок праці ІТ-сектору в умовах війни: реалії та перспективи. – НІСД, <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-it-sektoru-v-umovakh-viyny-realiyi-ta-perpektyvy>.

Зазначимо, у плані побудови потужного і стійкого оборонно-промислового сектору Україна дуже зацікавлена в залученні іноземних інвестицій і компаній-виробників переданих ЗСУ озброєнь, які (компанії) володіють провідними технологіями та готові поділитися ними з українськими компаніями²⁸. Саме на таких партнерів націлена платформа Advantage Ukraine²⁹, до якої найбільший інтерес проявили потенційні інвестори із США, Великої Британії, Німеччини, Данії, Бельгії, тобто тих країн, які є дійсно надійними партнерами України.

Важливим напрямом інвестиційного співробітництва і покращення економічної та інвестиційної ситуації в Україні (навіть в умовах продовження війни), який цілковито сумісний із завданнями скринінгу (зважаючи на високі ризики, які негативно впливають на інвестиційні рішення), вбачається на шляху укладання Україною договорів про страхування інвестицій (надання інвестиційних гарантій) у найбільших країнах-донорах (США, ЄС, Японії), що може бути реалізовано за рахунок частини допомоги партнерських країн. Поки всеохоплююче рішення не досягнуто, однак саме на цьому шляху може лежати приплив інвестицій і послаблення боргового тиску ще до завершення воєнних дій, оскільки великі партнерські країни вже мають належний досвід контролю за своїми компаніями.

Іншим напрямом дій може стати створення фонду (на базі фінансових інститутів США чи Великої Британії) зі страхування

політичних і військових ризиків для іноземних інвесторів, а також для підтримки вітчизняних експортерів та інвесторів на міжнародних ринках.

Слід віддати належне українському уряду, який робить правильні кроки у цій сфері. Так, за повідомленням Мінекономіки, уряд створив новий механізм страхування суден від воєнних ризиків³⁰. Він дозволить значно знизити чинні страхові внески для перевізників, які експортують та імпортують в Україну морем. Страхування кораблів стало можливим завдяки співпраці з провідними британськими компаніями у сфері перестрахування – Marsh McLennan та андеррайтерами Lloyd's of London через запуск механізму Unity Facility. Загальний обсяг покриття за цією програмою поки становить \$50 млн. Франція представила двосторонній механізм страхування своїх компаній (державною страховою компанією Bpifrance Assurance Export)³¹, які готові інвестувати в Україну і брати участь у реконструкції країни до завершення війни.

Підкреслимо, такі механізми за участю надійних партнерів, по-перше, відкривають можливості для інвестування України іноземними компаніями, попри продовження воєнних дій. По-друге – мінімізують ризики втрати інвестицій, оскільки страхування здійснюється і гарантується відповідно до національного (для іноземних компаній) законодавства. По-третє – мінімізуються ризики входження до України недобросовісних або сумнівних інвесторів.

²⁸ Стратегічні партнери України (реалії та пріоритети в умовах війни). – Центр Разумкова, https://razumkov.org.ua/images/2023/10/11/NSD193-194_2023_ukr_all.pdf.

²⁹ #AdvantageUkraine. – <https://advantageukraine.com/ua/>.

³⁰ Новий механізм страхування суден від воєнних ризиків повертає стабільність судноплавства і безпеку морських перевезень. – Міністерство економіки України, <https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=561fa967-6839-4a8e-a5e1-717940af7db2&title=noviimekhanizmstrakhuvannia>.

³¹ Франція страхуватиме від воєнних ризиків свої компанії, які зацікавлені у відбудові України. – Міністерство економіки України, <https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=eace03bb-4cb9-4abe-8da7-4042b587fff2&title=frantsiiastrakhuvatimevidvonnikhrizikovsvoiokompanii-yakizatsikavleniuvbudoviuukraini>.